

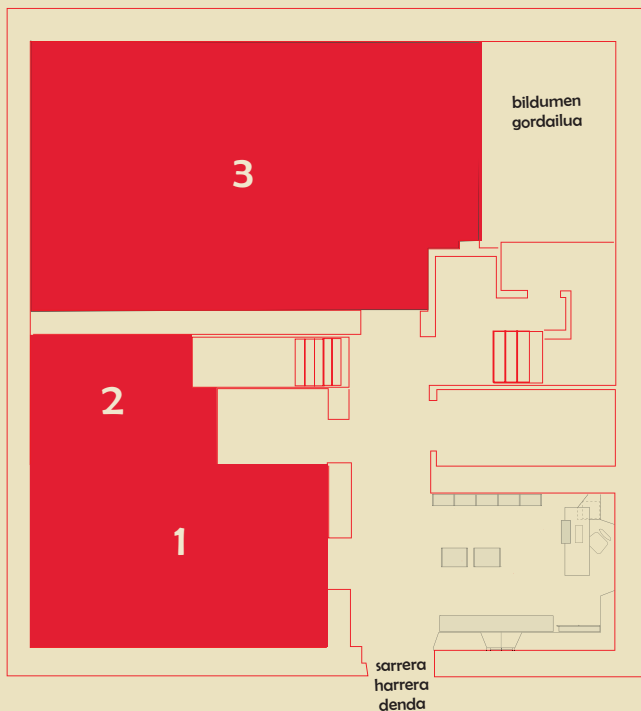

IRAULTZA GARAIA

Frantziako
Iraultzak
1789-1799

errege bati lepoa moztu baino
gehiago egin zuen. Liberalismoa
politika, ekonomia, gizartea,
bizimodua ulertzeko era berri
bat zen. Harrez geroztik Europa
osoan zabaldu ziren gerretan
mundu zaharra (**Aintzin
Erregimena / mundu
berria (sistema
liberala)**)ari ziren jokoan.

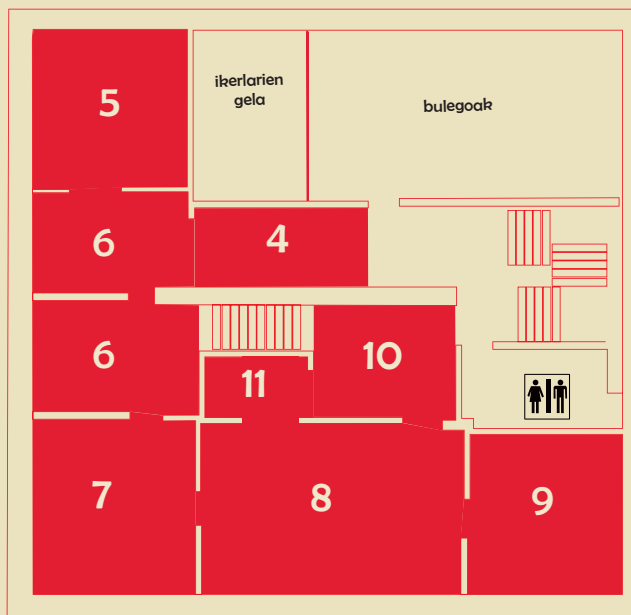
Muzeoko planoak

Behe solairua:

- 1 Zumalakarregi anaiak
Tomas Zumalakarregiren biografia
eta "Bi mundu aurrez aurre"
ikusentzunezkoak
- 2 Zumalakarregiren familia
- 3 Aldi baterako erakusketen gela

1.solairua:

- 4 Antzinako erregimenetik Liberalismora
- 5 Hezkuntza gela
- 6 Lehenengo Karlistaldiaren aurrekariak
Foruak
Arazo dinastikoa
- 7 Aurkariak
Karlistak
Liberalak
Gerraren gizartiatzea
- 8 Gerraren gakoak
Karlisten laguntza
Liberalen laguntza
Gerra burruka armatua baina gehiago da
Hiriburuak
Donostiako panorama
Gerraren nekea
Bakea
Armamentoa

- 9 Gerra arteko garaia
Bigarren Karlistaldia
Gerraren eztanda
Karlisten estatua
Propaganda
Azken borrokak
Karlisten porrota

- 10 Tomas Zumalakarregi. Mitoa
- 11 MusealiaK espazioa

Aurkibidea

**Bi mundu
aurrez aurre** Or.
.4

Zumalakarregitarak Or.
.5
Zumalakarregi familia

Lehen Karlistaldia Or.
(1833-1839) .6

Arazo dinastikoa,
gatazka politikoa bihurtu
Foruak
Armada sailak
Atzerritarren laguntza
"Bergarako ituna"

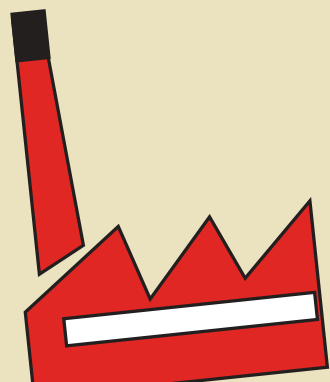
**Gerra arteko
garaia** Or.
(1839-1872) .15

Burdinolatik labe garaietara
1841: aduanak, ebrotik bidasoara
Industrializazioa
Trenbidea
Hirien zabalkuntzak

**Bigarren
Karlistaldia** Or.
(1872-1876) .16

Industria Iraultza Or.
Garraio-iraultza
Ormaiztegiko trenzubia .18

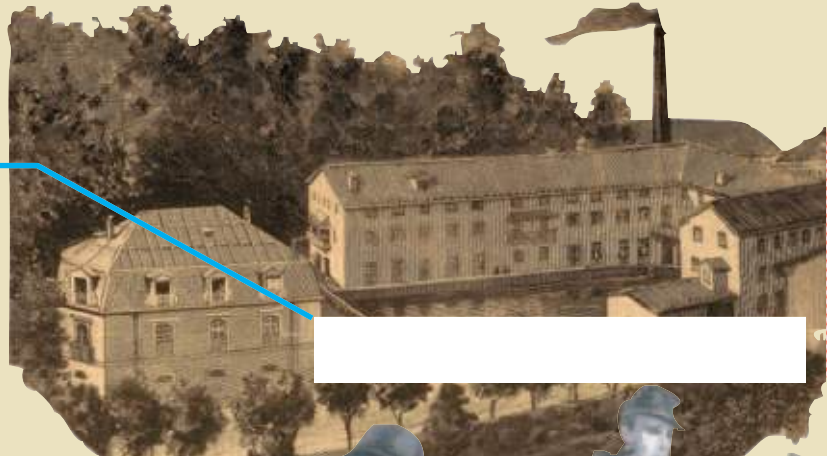

BI MUNDU aurrez aurre

Aintzin Erregimena

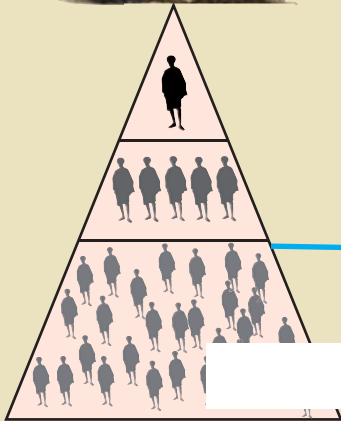
Ekonomia

Liberalismoa

Aipa itzazu, ezaugarri banatan, Aintzin Erregimenaren eta Liberalismoaren arteko desberdintasun nagusiak.

Gizartea

Politika

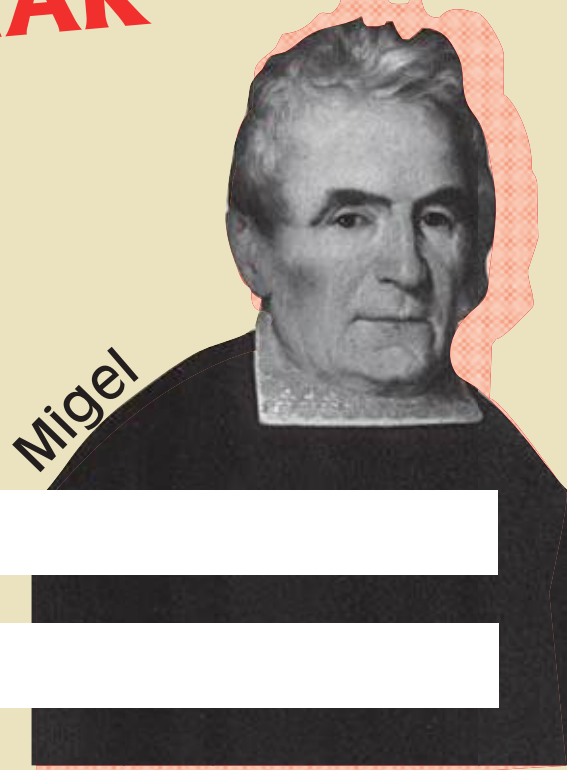
Erljioa

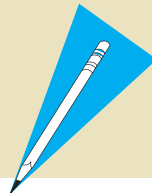
Zumalakarregi ANAIK

Tomas

Migel

Zer ziren lanbidez?

Horretarako ikasi zuten?

Zertan nabarmendu ziren?

Zein liburu dagokie bitrinan?

Hona etorri baino lehen bazenuen haien berri?

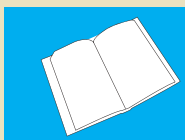
Zein iruditzen zaizu interesgarriago eta zergatik?

TOMAS

hamalau anai-arreben azkenaurrekoa zen. Aita bezala eskribau* izateko erabaki zuen familiak. Seguruenik gurasoenaren antzeko bizimodu lasaia eramango zukeen, gerrak patua aldatu izan ez balio. Gerlaria general karlista ospetsua bihurtu zen.

MIGEL

anaia zaharrena, gehien nabarmendutako senidea. Liberal moderatua izaki, Cadiz-eko Gorteetan partaide eta 1812ko Konstituzioaren egiletariko bat. Donostiako alkate, senadore eta Grazia eta Justizia ministro karguak bete zituen.

* Eskribaua: Administrazioako antzinako enplegatua, oraingo idazkariaren egitekoak betetzen zituena.

LEHEN KARLISTALDIA

1833-1839

Carlos V
"erregegia"

Ni izango
naiz
erregea

Isabel
II

"Isabel II.a haur
inuzenteak"

ARAZO
DINASTIKOA,
GATAZKA
POLITIKOA
BIHURTU

Nere alaba
izango da
erregina, ezta
Isabel?

Fernando
VII

1833an, errege Fernando VII.a hil zenean, denek zekiten gerra lehertuko zela. Haren anaia Karlosek ez zuen ontzat hartu emakumeak erreinatzea ahalbidetzen zuen "Pragmatica Sancion" deituriko legea indarrean jarri izana, eta hiru urteko iloba Isabelen aurka jeiki zen, Lehen Karlistaldiari izena eta hasiera emanez

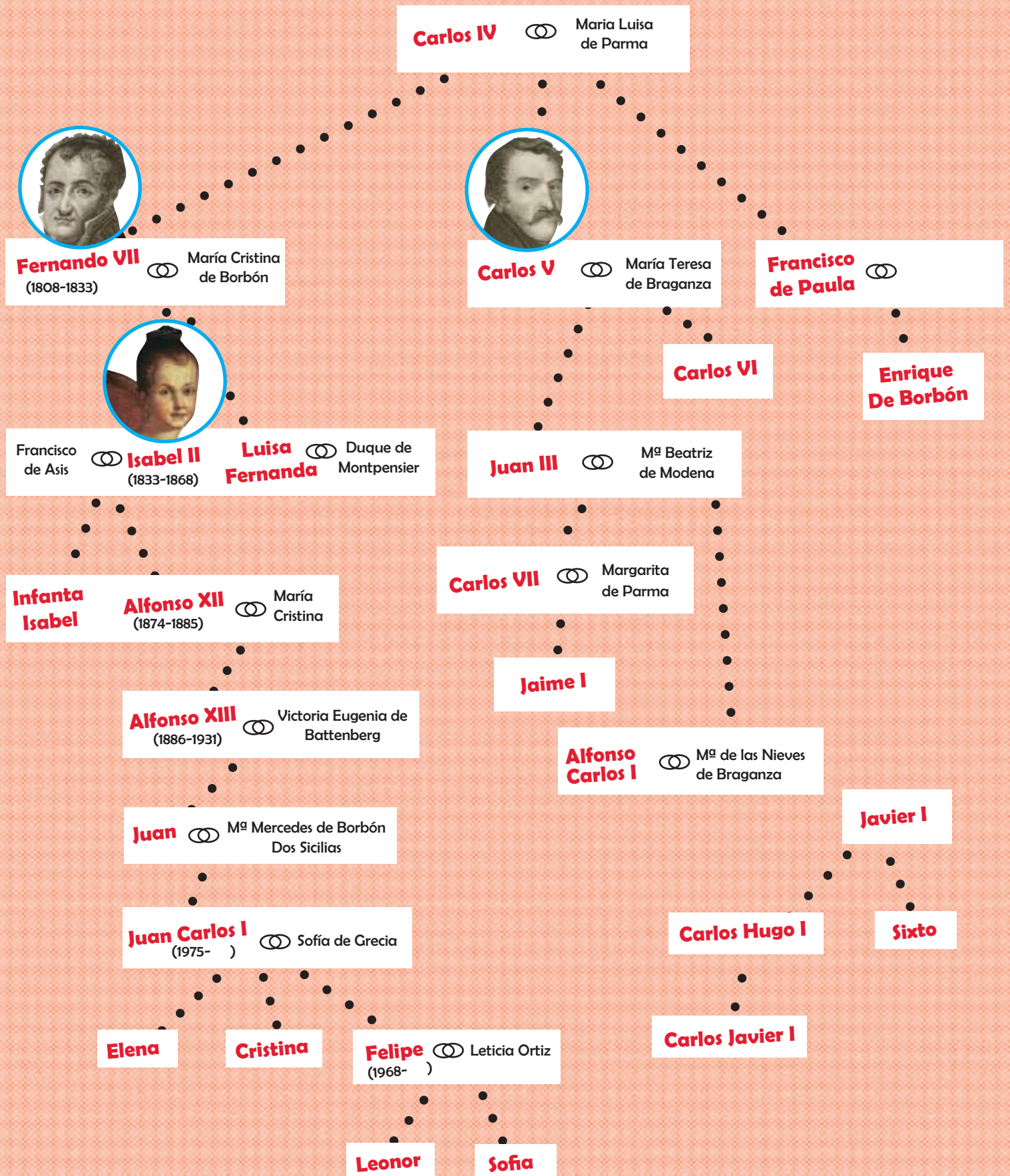
3 urte
besterik ez zituen

Gaur egun badago emakumea baztertzen duen ohitura edo legerik?
Zer deritzozu horri?

Bai

Ez

Borboien genealogia

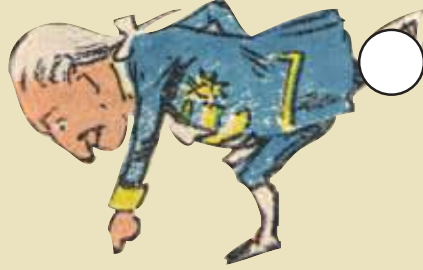
Borboien karikatura Nor da nor?

UNA FAMILIA MODELO LA FLACA. 35. zenbakia,
Bartzelona, 1870-II-20. Egilea: D.P.

Zortzi urteko epean (1868 eta 1876 artean) bakarrrik Espainian erregina bat eta bi errege izan ziren eta tronurako beste hiru hautagai. Karrikatura honetan Borboiak beraien artean borrokatzen ari dira **tronua** rengatik. Atzekaldean, ezkerreko koadroan Fernando VII.a bere aita, Carlos IV.aren borrokan, 1807-1814 urteetan Napoleonen babesean ibili ziren moduan. Eskubikoan Don Karlos (V) eta berriro bere anaia Fernando VII.a Karlistaldien sorrera izango zen ika-mikan. Erdian Isabel II.a, tronua

galdu berriaren inguruan, Montpensierko dukea, bere koinatua, eta Don Carlos (VII), bere iloba, erregegaiak tronuarengatik oldartuta. Bitartean eskubian Alfonsok (XII), azkenean tronua eskuratuko zuenak, Blanca haurrarekin, bere lehengusuarekin, Don Carlosen alabarekin alegia, borrokatzen ari da.

Francisco de Asis, Isabel II.aren senarra, errege konsorte ohia naiz. Bibotea daramat eta bi besoak altxatuak ditut.. **1**

Carlos IV.a naiz Fernando VII.aren aita. Eskubiko hanka altxatua daukat. **2**

Enrique de Borbon, Sevillako dukea, Francisco de Asisaren anaia, Isabel II.aren lehengusua eta koinatua naiz. Eskubiko eskuan egunkari bat eusten ari naiz. **3**

Montpensier-eko Dukea, Isabel II.aren koinatua eta erregea naiz. Bibotea daramat eta ondo orraztu gabe nago. **4**

Luisa Fernanda Infanta, Isabel II.aren ahizpa eta Montpensier-en emaztea naiz. Eskuan abanikoa daramat. **5**

Carlos V.a naiz Fernando VII.aren anaia, txapel txuria daramat **6**

Fernando VII, Carlos IV.aren semea eta Isabel II.aren aita naiz. Ezkerreko besoa altxatua daukat. **7**

Isabel II.a naiz tronua galdu berri dudan erregina. Soineko marraduna daramat. **8**

Blanca de Borbón, Carlos VII.aren lehen alaba naiz. Txapel gorria daramat. **9**

Alfonso XII, Isabel II.aren semea naiz. Hurrengo erregea (5 urte beranduago) izango naiz. Eskuan arma daramat. **10**

Fernando VII.naiz Isabel II.aren aita. **11**

Don Carlos VII., erregegai karlista naiz, txapel txuria eta ezpata ihes egin didate **12**

Isabel Infanta, Isabel II.aren lehen alaba naiz. Soineko urdina daramat. **13**

FORUAK*

Euskaldunak euskaldunen aurka armak hartu zituztenean, gutxienekoa zen errege edo erregina baten arteko hautua. Liberalismoaren askatasun teorikoak euskal biztanle gehienek errealitateetik kanpo zeuden. Foruek, berriz, **abantaila** praktikoak ekartzen zizkieten herritar xeheei.

Seinala itzazu mapa hauetan aduanak*
1833an non zeuden kokatuak eta 1841ean
nora aldatu zituzten.

aduanak
1833 - an

aduanak
1841 - ean

* Foruak: Herri edo herrialde bateko usadio eta ohiturak idatzita batzen zituen araudi-multzoa, hein batean, herrialde horretako zuzenbide edo lege-bilduma osatzen duena.

* Aduana: Administrazioaren adarra, mugetan merkantzien sartu-irtena fiskalizatzeaz eta hauengatik ordaindu beharreko eskubideak biltzeaz arduratzen dena

Euskal lurraldeek Foruak, Erdi Aroaz geroztik erregeak emandako pribilegioak, zituzten. Lege bilduma hauek Konstituzio liberaletan nekez txertatzen ziren, salbuespen juridiko eta fiskalengandik batik bat. Frantziako Iraultzak, Lapurdi, Nafarroa Behera eta Zuberoako Foruak bertan behera utzi zituen 1789an. Hegoaldean prozesua luzeagoa eta konplikatuagoa izan zen.

Kokatu itzazu ondorengo baieztapenak dagokien zutabeen:

Jauntxoak instituzioetatik kanpo	Zerga salbuespena	Soldadu joan beharrik ez
Europako kompetenziaren aurrean babesik eza	Adunak Ebron kokatuak	
Europa eta Ameriketako produktuen inportazioa	Janzkera hobea	
Espainiar merkatuan integrazio eza	Tabakoa merkeagoa	

Foruekin

Forurik gabe

El Concierto Económico se enfrenta a un examen decisivo en Luxemburgo

2008

LA ABOGADA GENERAL PRESENTA MAÑANA SUS CONCLUSIONES

Sesiona el Tribunal de la UE para decidir si Euzkadi puede fijar tipos impositivos distintos

SALVADORTRE
 La abogada general del Tribunal de Justicia de la Unión Europea, Elena Amaldoss de Euzkadi, ha presentado sus conclusiones sobre el Tratado de Estabilidad, Crecimiento y Empleo (TCE) que el Gobierno de Euzkadi firmó con el resto de las regiones de España en 2004. Según la abogada, el TCE es incompatible con el Tratado de Estabilidad, Crecimiento y Empleo (TCE) que el Gobierno de Euzkadi firmó con el resto de las regiones de España en 2004. Según la abogada, el TCE es incompatible con el Tratado de Estabilidad, Crecimiento y Empleo (TCE) que el Gobierno de Euzkadi firmó con el resto de las regiones de España en 2004.

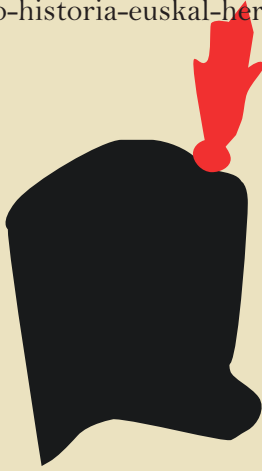
Los jueces decidieron que el TCE es incompatible con el Tratado de Estabilidad, Crecimiento y Empleo (TCE) que el Gobierno de Euzkadi firmó con el resto de las regiones de España en 2004.

El TCE es incompatible con el Tratado de Estabilidad, Crecimiento y Empleo (TCE) que el Gobierno de Euzkadi firmó con el resto de las regiones de España en 2004. Según la abogada, el TCE es incompatible con el Tratado de Estabilidad, Crecimiento y Empleo (TCE) que el Gobierno de Euzkadi firmó con el resto de las regiones de España en 2004.

ARMADA SAILAK

+ : <http://www.zumalakarregimuseoa.eus/ekintzak-eta-zerbitzuak/ikerketa-eta-dokumentazioa/xix.mendeko-historia-euskal-herrian>

Soldadu **liberalak**:
Armada liberala garai hartako eredu araber hornitzen zen. Uniformeak Frantziako modeloari jarraitzen zioten. 100.000 soldaduz osatutako ejerzitioa izatera iritsi ziren, antolakuntza eskasaren ondorioz hornidurak eta soldatak garaiz jasotzen ez bazituzten ere.

Soldadu **karlistak**:
Gerra hasieran gaizki armatutako gerrilari talde batzu besterik ez ziren. Tomas Zumalakarregiren meriturik handiena mila baserritar hartu eta gerrilen taktikak praktikan jarritzko ejerzitio erregularrari aurre egitea izan zen

Zenbat gizon inguruk osatzen zuten infanteria liberala?

Eta infanteria karlista?

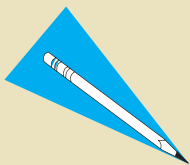
Zergaitik dago soldadu hori biluzik?

Zeintzuk ziren txapelgorriak?

ATZERRITARREN LAGUNTZA

Gerra hasi orduko, harrapatutako etsaia **fusilatu** egiten zen. Lord Elliot ingelesak bi aldeek presoak elkar trukatzeko hitzarmena sinatzea lortu zuen. Halaber, britaniarren arartekotza inportantea izan zen Bergarara eramán zuen bakebidean. Gaur egun bezala ere, asmo humanitarioek interes ekonomiko eta politikoak ezkututzen zituzten.

Nolako laguntza jaso zuten liberalek?

Eta Karlistek?

Gaur egun atzerritarrek parte hartzen dute gerretan?

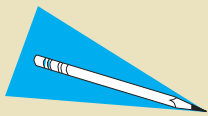
Non eta zertan?

"BERGARAKO ITUNA"

Muñagorrik **"Bakea eta Foruak"** proklama aldarrikatu arren, bere proposamenak ez zuen arrakastarik izan, baina Bergarako ituna, 1839an, urte luzeen ondoren, gerrari amaiera eman zion agiria bide beretik etorri zen: foruen errespetua eta ofizial karlisten kargu edo pentsioen balioztapena, bakearen truke. Besarkadak bi aldeen adiskidetzeari sinbolizatzen du.

Zer dio Bergarako Itunak Foruei buruz?

Eta arazo dinastikoari buruz?

Gerra ondoren liberal gehienek foruen alde zeuden. Zergaitik?

*Muñagorrik diona
Legea autsi ezker
bere proklamian:
gerrak ondatzen gaitu
bostgarren urtian;
igaz jarri zan Karlos
Madrilgo bidian,
bultza zuten atzera,
gerra bere oñian.*

Benito Lertxundik abesten dituen
Muñagorriren kantak

Iraultza politikoak ez dira gauzatzen iraultza ekonomiko, sozial eta ideologiko sakonik gabe. Burdin fundizioak, paperolak, trenak, turismoa, emigrazioa, hirien zabaltzea, elizaren gainbehera ekonomiko eta ideologikoa....aldaketa guztiok ez ziren tentsiorik gabe ematen ari, 2. Karlistadak adierazi zuenez.

GERRA ARTEKO GARAIA (1839-1872)

BURDINOLATIK LABE GARAIETARA

Euskal industrializazioaren ezaugarrietako bat burdingintzaren nagusitasuna izan zen. XIX. mende erdialdean, euskal burdinolek ez zituzten Europan garatutako teknika berriak bereganatu eta desagertu egin ziren. Burdingintza tradizionala bukatu arren, **industrializazioa** piztuko da, labe garaiei esker. 1841ean lehen labe garaia sortu zen Bilbon, Boluetako Santa Ana.

Nola dago egina?

Forjaz

Fundizioz

Burdinaz bestelako materialik badu?

Zer du idatzia?

Zertarako erabiltzen zen?

GOLDE MUTURRA

Nola dago egina?

Forjaz

Fundizioz

Zergatik ez da golde osoa burdinez egin?

Zertarako erabiltzen zuten goldea?

Oraingo goldeak hau bezalakoak al dira?

Lehenengo Karlistaldian irekitako zauriak ez ziren ongi sendatu eta **1872-1876** urteetan gertatu zen bigarrena.

BIGARREN KARLISTALDIA 1872-1876

Zeintzuk izan ziren gerra piztearen arrazoi nagusienak?

Gerra hau zertan bereizten zen aurrekotik?

Non gertatu zen karlisten lehen porrota?

Nor izan zen gerra honetako pertsonairik eztabaidatsuenak? Zergaitik?

Karlistek ia Estatu bat antolatzen saiatu ziren. Zein arlo garatu zituzten?

Ze bataila bihurtu zen karlisten sinboloa? Zergaitik?

1.go G.K.
Aurrekarga

Arma

2.go G.K.
Atzekarga

Lehen Karlistaldian erregegaia **Carlos V**. izan bazen, Bigarrenean, Carlos VII. izan zen. Carlos VII.ak ere euskal nekazalgoaren gehiengoaren laguntza jaso zuen, ondorengo bertso hauek erakusten duten bezala.

Lehen Karlistaldian gertatu bezala, Bigarrenean ere hiriburuak zeinen esku zeuden? Zein hiriburu setiatu zuten?

Zeinek galdu zuten gerra?

Zein izan zen ondorio nagusia?

Biba Karlos septimo eta Margarita, laister ikusiko deuetronuan jarrita.

Txapela zuri eta borlia berdia, zaldi gañian dator Don Karlos guria

Borondate guztiaz artu nuben arma, negarrez utzirikan aita eta ama

Karlosek bidali du Frantzitik ordena txanponian saltzeko beltzik aundiena

ORMAIZTEGIKO TRENZUBIA

Ormaiztegiako zubibidea, 1864ko abuztuaren 15ean inuguratua, Madril-Paris trenbideko obrarik inportanteena, **288 m luze** eta **34 m** garaiko sakana zeharkatzeko soluziobideak egiten du inportante. **1.800 tona** pisu lau pilare gainean duelarik, **Alexander** Lavalley injinariak, Gustave Eiffelen aurrekoak, zubi zabal, eroso, arin eta oso segurua eraiki zuen. Benetako maisu-lana, **burdina** erabiliz, orduan eraikuntza material berria eta iraultzailea zena, eraikitzeko aukera izugarriak eskaintzen zituen eta.

Horren frogagarri dugu zubi hau. **131 urtez** etengabe erabili ondoren eta hasieran aurikusitako trafikoa ehundaka biderkatu zaiolarik, orduan bakarrik jarri zaio ordezkoa. Zubi zaharra erortzeko dagoenik ezin esan, ordea. Euskal Herri osoan ez dago halako obrarik, ezaugarri teknikoei edo garrantzi historikoari dagokionez, bertakoek eta kanpokoek miresten duten burdinezko arkitektura honen aldean jarri daitekeenik.

Miresgarriena ez dago begibistan, lurpean baizik. **Pilareen zimentazioak (20m)** eta indarren kalkuluak egiten dute zubi hau bere garaikoak baino askoz garrantzitsuago.

1864

Trenzubiaren inaugurazioa

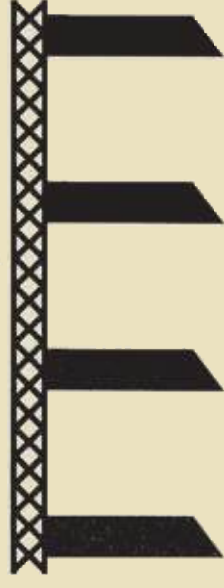
Zubi hau 1864an inauguratu zenetik, Madril eta Paris trenbidez lotu eta gure historia ez da berdina izan. Balio estrategikoa ikaragarria izanik, gerrak izan ditu etsai nagusiak. Bigarren karlistadan, 1872-1876, karlistek Beasaingo geltokia erre zuten, baina Ormaiztegi zubia botatzen ahalgindu arren, kalte txikiak besterik ez zioten eragin.

1912

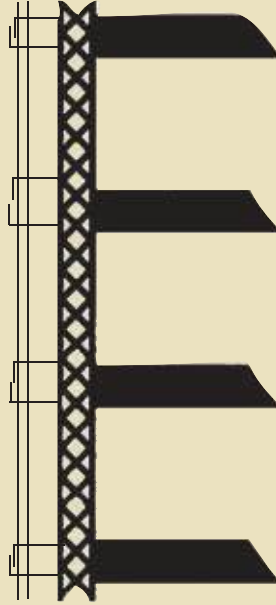
Bide bikoitza

Bide bikoitza 1912 gaineratu zen, eta 1928 elektrifikatu. Bake garaia hobekuntza zekarren

1928

Elektrifikazioa

1936

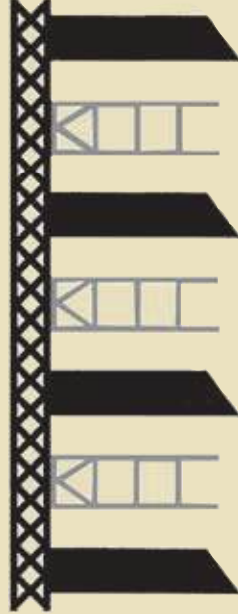
Gerra garaiko suntsiketa

Gerra zibilean, 1936 irailaren 15 eta 16an, Bergarako labe garaietako langileek zubia sopletez moztu zuten, tropa frankisten etorrera galeraziko zutelakoan. Lan bikaina, garbia, lehergailurik gabea...bizia kosta zitzaiena, frankistak biharamunean iritsi eta zubiaren ondo ondoan dagoen kamposantuko hormaren kontra fusilatu zituzten eta.

Hormigoizko pilareen bermaketa

1941

Birrebaikuntza indartzeko, 1941 oraingo itxura ematen dioten zementozko pilareak jarri ziren.

1995 **Trenzubi berriaren inaugurazioa**

Trena gabe mundua ez litzateke berdina izango, horretan ez izan dudarik. Aurrerapenaren izenean zubia eraiki zuten, aurrerapenaren adibide onena bera izanik. Zubi berri bat eraiki zen 1995 zaharraren ondoan eta harrez gero hau ez da erabili. Oraingo zubi berria ere noizpait zaharkitu eta garai berrietara egokitzeko eskatuko du norbaitek

Idea, testuak eta diseinu grafikoa
K6 Kultur Gestioa

Zumalakarregi Museoa:
www.zumalakarregimuseoa.eus
"XIX. mendeko albuma":
<http://www.albumsiglo19mendea.net>

ZUMALAKARREGI MUSEOA
Muxika egurastokia 6.
20216 Ormaiztegi (Gipuzkoa)
Tel.: +34 943 88 99 00
mzumalakarregi@gipuzkoa.eus
www.zumalakarregimuseoa.eus

© zumalakarregi museoa 2024

 material birziklatuetan inprimatua